

NEDA PINTARIĆ

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

npintari@ffzg.hr

OBLICI METAPLAZME: PARAGOGA I APOKOPA U HRVATSKOM JEZIKU I DIJALEKTIMA

IZVORNI ZNANSTVENI RAD

UDK 811.163.42'373.6

DOI <https://doi.org/10.17234/9789531758635.17>

U radu se analiziraju oblici i funkcija metaplazmi (paragoge, apokope i afereze) u hrvatskom razgovornom jeziku i dijalektima. Metaplazme donose pozitivna i negativna obilježja u fonetici, fonologiji, tvorbi, pragmatici, dijalektologiji i književnosti.

---

1. UVOD

Metaplazmom kao stilskom figurom do sada se bavila prije svega retorika, a ovaj rad pokazuje da su za analizu toga pitanja važne fonetika, fonologija, rječotvorje i dijalektologija. Cilj članka jest upozoriti na postojanje metaplazmi u hrvatskom jeziku i dijalektima.

Branko Tošović predstavio je tipologiju metaplazme naglašavajući da je ona prisutna u svim slavenskim jezicima te da “svaki slovenski jezik obrazuje svoj sistem metaplazmi” (Tošović 1991: 45). On smatra da je potrebno napraviti istraživanja o toj temi uspoređujući različite slavenske jezike te tvrdi da “na međujezičkoj ravni bogat materijal daju srodni jezici, kao što su slovenski” (Tošović 1991). Tako on tvrdi da najviše sličnosti između ruskoga, hrvatskoga i srpskoga jezika ima u okviru kategorije fonoplazme, tj. u fonetici (Tošović 1991b: 13). Možemo zato pretpostaviti da je metaplazma općeslavenska baština pa je stoga rasprostranjena u dijalektima te u staroslavenskom jeziku, što pokazuje i A. Kovačević (2008). Pokušat ćemo stoga pokazati kako metaplazme (paragoga, apokopa, afereza) funkcioniraju u hrvatskom jeziku, poglavito u govoru i hrvatskim dijalektima. Usporedbu

s poljskim jezikom autorica je objavila u prilogu zborniku radova s Riječkih filoloških dana 2019. godine (u tisku).

U slavenskim jezicima i njihovim dijalektima postoji mogućnost proširivanja leksema ili paragoge koju je Jagić 1861. nazvao *zasuvkom* (prema Bagić 2012). Navedeni zasuvci (proširci) nemaju gramatičkoga ni semantičkoga značenja pa ćemo u daljnjem radu pokazati njihove oblike i pokušati pronaći njihove uzroke u hrvatskome književnome jeziku, narodnoj poeziji i prozi, razgovornome jeziku (lokalnom idiomu).

Najčešći oblici metaplazme su apokopa, afereza (v. Muhvić-Dimanovski 2001) i paragoga (usp. Kovačević 2008). Apokopa označuje oduzimanje fonema, slogova ili sufikasa u riječima (redukcija), a paragoga dodavanje fonema, slogova ili sinonimnih sufikasa (npr. u poljskom jeziku postoje sufiksi deminutivnih (hipokorističnih) osobnih imena koji imaju istu funkciju a različite oblike: hrv. Ana = Anica, Ančica, Anuška, Aneta itd.; polj. Anna = Ania, Anusia, Anusia, Aneczka itd.). Oduzimanje ili dodavanje elemenata u apokopi i paragogi obično se vrši u krajnjem dijelu riječi, ali postoji i oduzimanje prvoga dijela riječi (*afereza*) te oduzimanje u sredini riječi (*apokopa*). Oduzimanjem ili dodavanjem tih elemenata ne ugrožava se i ne mijenja glavno značenje korijena te riječi.

A. Kovačević opisala je primjere paragoge u staroslavenskome jeziku, što znači da se analiza te pojave može gledati u povijesti hrvatskoga jezika, a naša analiza odnosi se na pojave u suvremenom hrvatskom jeziku i govoru te u hrvatskim dijalektima. Danas se u diskurzu ili tekstu visokoga stila rabe povijesni oblici paragoge, dok se u razgovornom jeziku i dijalektima može izlučiti paragoga (npr. *bar-em*) te apokopa i afereza (Amerika > *Merika*; treba > *trea*; kazao > *kazō*).

Za Witolda Mańczaka “forma leksema ovisi o trima temeljnim činiteljima: o pravilnom fonetskom razvitku, o analoškom razvoju, kao i o nepravilnom fonetskom razvitku uzrokovanom čestotnošću” (Mańczak 2012: 59). Radi se, naime, o njegovoj koncepciji prema kojoj leksemske skupine te leksemi i morfemi često imaju neregularne redukcije, tj. apokope. Kao primjer reduciranja leksemske skupine Mańczak navodi: *wasza miłość* > *waszmość* > *waść*; za lekseme daje primjer *podobno* > *pono*; praslavenski infinitivni morfem *-*ti* u staropoljskome je bio -*ci*, a danas je to -*ć*, usp. stpolj. *umrze-ci*, a danas je u poljskom jeziku *umrze-ć*. Primjerima neregularnoga fonetskoga razvoja uzrokovanoga frekvencijom Witold Mańczak je posvetio nekoliko monografija i mnogo članaka (Mańczak 2012). Ovdje možemo navesti njegov citat iz analize paragoge i apokope kašupskoga priloga *ga* ‘kad, kada’ u slavenskim jezicima: “/.../važno je promotriti kašupski prilog u usporedbi s većim brojem sličnih leksema u drugim slavenskim jezicima, npr. *kogьda* (u

Sinajskom psaltiru) *kogda*, *kbгда*; rus. *kogda*, rus. dij. *kovdy*, *kada*, *kady*; bug. *koga*, *kogi*; češ. *kehdy*, *kdy*; staročeš. *kda*; slovački *kedy*; dluž. *kegdy*, *gdy*, *dy*, *ga*; gluž. *hdy*, *dy*; hrv. i srp. *kada*, *kad*; slov. *kadar*, *kada*, *kda*; staropolj. *kiedy*, danas polj. *kiedy*, *gdy*, polj. dij. *kied*, *kiedź*, *kiej*, *kie*, *dy*, *gda*. Ako ovlaš pogledamo ove oblike, dolazimo do zaključka da se svi oni izvode od davnoga leksema *kogo, *goda* koji je prošao nepravilan fonetski razvitak uzrokovan frekvencijom” (Mańczak 2012: 62–63, prev. N. P.).

Piotr Sorbet analizira paragogu u romanskim jezicima, gdje je ona fonetska pojava, vidljivija i raširenija nego u slavenskim jezicima. On navodi da se usporedbom etimona u posuđivanju među srodnim jezicima pokazuju promjene i stvaranje novih glasova do kojih dolazi kada u ciljnome jeziku primatelju nema glasova iz polaznoga jezika. Tada ciljni jezik prilagođuje strane glasove svomu fonetskomu sustavu. Sorbet je predložio dva tipa klasifikacije paragoge: 1. frekvencijsku klasifikaciju paragoge u pojedinačnim, serijskim i sistemskim leksemima te 2. uzročnu klasifikaciju paragoge prema adaptacijskom, aglutinativno-sintaktičkom, analognom i varijantivnom leksemskom obliku. Svi su primjeri iz romanskih jezika, gdje se paragoga počela proučavati prije slavenskih jezika (Sorbet 2015).

O ovim je pojavama malo pisano u slavenskim jezicima jer je tek pragmatika kao praksa govornoga jezika omogućila analizu pojava u govoru.

2. PARAGOGA I APOKOPA U HRVATSKOME JEZIKU I DIJALEKTIMA

U članku će se prikazati osnovne crte i funkcije metaplazmi u hrvatskom govornom jeziku i našim dijalektima. U *Enciklopedijskom rječniku lingvističkih naziva* R. Simeon (1969) rabi naziv *metaplazam* u muškom rodu, prema lat. *metaplasumus* i grč. *metaplasμός*, no ovdje smo se odlučili na oblik ženskoga roda jer su i njegovi podoblici, paragoga i apokopa, ženskoga roda.

2.1. Paragoga u hrvatskom jeziku i dijalektima

Proširivanje leksema u lingvistici koje se naziva *paragom*, Klaić definira kao “dodavanje glasova na kraju riječi, kad npr. umjesto *dakle* kažemo *daklem*” (Klaić 1978: 1005). K. Bagić paragogu smatra “figurom dikcije” ili “etimološki nemotiviranim dodavanjem glasova, sloga ili slogova na kraju riječi” (Bagić 2012: 234). On konstatira postojanje paragoge u hrvatskoj usmenoj književnosti, starijoj hrvatskoj književnosti i lokalnim govorima, a razlog nastanka paragoge vidi u lakšem izgovoru, poštivanju metričkoga

obrasca i eufonijskom usklađivanju stila. Pokazuje paragogu u padežnim oblicima zamjenica, u priložima, partikulama, veznicima, imperativima: *njoj-zi* (njoj), *meneka* (mene), *danaske*, *daneske* (danas), *potpunoma* (potpuno), *barem(ko)* (bar), *namaknider* (namakni), *deder* (de, daj), *jerbo* (jer), *jošte* (još) (Bagić 2012). Primjere je Bagić navodio iz *Razgovora ugodnog* Kačića Miošića, iz tekstova Ante Tomića, iz primjera Vatroslava Jagića itd. Uzrok ovoj pojavi bilo bi jezično kićenje, viši stil, nastojanje emotivnoga obogaćivanja kratkih oblika.

Dodavanje fonema, slogova ili sufikasa riječi u paragogi obično se vrši u krajnjem dijelu riječi (postpozicija), ali postoji i u sredini riječi. Dodavanjem tih elemenata ne ugrožava se i ne mijenja glavno značenje te riječi u korijenu.

Paragoga čini lekseme pragmatički obilježenima (Pintarić 2002) dodavanjem fonema ili slogova bez izmjene leksičkoga značenja. Vrlo često paragoga se javlja u komunikacijskim priložima (Pintarić 2012). Može se izricati u jednostavnim priložima najčešće izvedenima od pridjeva te složenim priložima sastavljenima od prijedloga, priloga, imenica, veznika, imperativa glagola. Iako pojedinačni leksemi završavaju samoglasnikom (usp. *dobro*, *jasno*; *uvelike*, *izdaleka*, *naposljetku*), često se javljaju i oblici kojima se na kraju dodaje suglasnik ili cijeli zatvoreni slog koji može pripadati književnomu i razgovornomu jeziku ili pak dijalektu (npr. *bar-em*; *tek-ar*, *onda-r*, *onda-k*, *dakle-m*, *zbilja-m*; *tu-ka/tu-kaj*, *tu-j*, *tamo-ka*, *ovđe-ka-rac*, *voćkar-ce*, *tu-dier*, *tu-de*, *to-te*, *ota-le(n)*, *unda-na*, *unda-k/unda-k-nak*). U dijalektologiji se nazivaju 'navescima' ili 'proširenim oblicima' (László 1980). Takvi se proširci dodaju i padežnim nastavcima u hrvatskim dijalektima, npr. u čakavskome: *našem-en*, *mojem-en* i drugdje. Poseban oblik paragoge postoji u čakavskim padežnim oblicima zamjenica i u složenicama: *njoj-zi*, *oni-zi-m*; *ti-zi-je-h*, *ti-zi-je-m*; *meni-ka/meni-kar*, *mojem-en*, *bo-me*, *bog-me*, *aj-me*.

Da je paragoga stara pojava, poznata još u staroslavenskom jeziku (možda još i ranije), pokazuje Ana Kovačević, koja navodi neke stare uzvike u glagoljskim tekstovima, nekoliko uzvika bola, od kojih izdvajam *jo* (Kovačević 2008: 120). *Jo* se danas javlja s paragogom: *joj*. Na Pagu postoji i oblik *johi* u istom značenju boli, a uzdah ima frazeološki oblik *johi meni* (jao meni). Danas je čest uzvik *aj-me*, *jao meni*, a A. Kovačević (2008: 120–121) navodi oblike *oimě* i *oime*. Može se ovdje zamjenica *meni*, *me*, *mě* shvatiti kao dio složene usklične paragoge.

Možda se u paragogu može ubrojiti i pojava veznika *kao* i zamjenice srednjega roda *ono* u razgovornom jeziku jer nemaju pravoga značenja, nego su desemantizirane podštapalice (Pintarić 2002) koje se javljaju u govoru. B. László tako spominje *kako-ono*, *tamo-ono*. Paragoga u složenicama izriče se na

početku riječi prilogom i partikulom *bilo-*, *ma-* te partikulom *-god* na kraju riječi (*bilo-tko*, *bilo-kako*, *ma tko*, *ma koliko*; *tkogod*, *štogod*, *kolikogod*).

Frazeologiziranu paragogu *slugavam-se* navodi László, no to se može shvatiti i kao povratna zamjenica dubrovačkoga glagola *slugavati se*. Ostali frazeologizirani primjeri su: *tko-mu-drago*, *što-ti-ga-ja-znam* (ovdje zamjenice nemaju svoga pravoga dativnoga značenja kao ni u psovkama ili poštapalicama: *j...-mu-mater*, *mamu-li-mu-mračnu*, *jebo-te*). László navodi frazeologizirane oblike sa zamjenicom *-mu-* koja ovdje ima pragmatično, a ne leksičko značenje: *tko-mu-drago*, *kako-mu-drago*, *koliko-mu-drago*. Ovaj dativni oblik zamjenice *on* ne odnosi se na konkretnu osobu pa se može smatrati umetkom, paragogom u složenom frazemu.

Mira Menac-Mihalić u svom rječniku štokavskih ikavskih govora (2005) navodi primjere paragoge u frazemima: *Raste ka gliva poslin kiše* (Ši); *To ti je pedal mista ovdalen* (Ga).

Osim u govoru, paragoga je poznata u dječjem jeziku i rječotvorju, napose u nepromjenjivim vrstama riječi, obično jednosložnima ili dvosložnima, kada se dodaje slog ili više slogova koji se mogu smatrati premorfemima ili protomorfemima (Maćzyński 1982) bez značenja, tj. oni imaju samo pragmatično emotivno značenje. Ovakve paragogične protomorfeme koriste i djeca u igri (npr. *tako-c*; *evoga-c*, *hop-sa-sa*, *hop-la*, *hop-a*, *hop-a-ca* i druge).

Paragogični *protomorfemi* ili *protopartikule* u govoru su specifični jer nemaju leksičkoga značenja te prvenstveno pripadaju fonetici, fonologiji i stilistici. Duljina trajanja ovih fonemskih dodataka jednosložnoj riječi može značiti i želju za naglašavanjem važnosti te riječi koju govornik izgovara, a zbog njezinih produžetaka obraća se na nju veća pozornost.

Ovu pojavu u dječjem jeziku pokazujem u vlastitim primjerima kojima sam nazivala draga jela ili rado nošenu odjeću pa sam tako u svome ranome djetinjstvu pire od krumpira nazivala: *pikaka-pakaka pikaka-makaka*, a kaputić s točkicama: *pakika pukika s jopamaji*. Vidljiv je emotivan odnos koji se ostvaruje ponavljanjem, eholalijom, rimom, umnožavanjem sličnih oblika, a sve je to poznato u dječjim igrama (usp. Pisarkowa 1975; Cieślowski 1985; Kekez i Pandžić 1996; Bańko 2008).

U hrvatskome jeziku i dijalektima postoji vrlo bogat način iskazivanja paragoge u najrazličitijim riječima, kako promjenjivima, tako i nepromjenjivima. Najveći broj primjera s paragogom nalazi se u prilozima i priložnim zamjenicama, ali i u partikulama, uzvicima te u sintagmama s dvije riječi, pa konačno u frazemima i u tekstu.

Paragoga se javlja između ostaloga u pragmemima kao različitim vrstama riječi koje u komunikaciji služe kao pojačivači emocije (Pintarić 2002).

Neizbježni su ne samo u svakodnevnom razgovoru, komunikaciji, nego i u znanstvenim tekstovima. Omogućuju lakše razumijevanje teksta jer akcentuiraju bitno, njima se pokazuje autorov vrijednosni sustav preko gramatičkih i semantičkih stupnjeva te emotivno moduliraju tekst ili iskaz pa ih poljski gramatičari nazivaju *modulantima* (Zwolski 1975).

2.1.1. Jednostavni i složeni oblici paragoge u hrvatskom jeziku i dijalektima

Paragoga u pragmemima različitim vrsta riječi može imati jednostavne i složene oblike.

Jednostavni oblici sastoje se iz dodavanja pojedinoga fonema ili jednoga sloga:

- a) jedan suglasnik na kraju riječi (*tu-j, dakle-m, onda-r, onda-k, ovuda-n, evoga-c*);
- b) jedan samoglasnik na početku ili na kraju riječi (*sad-e, pak-o, jopet-a*);
- c) jedan otvoreni slog na kraju riječi (*onda-na, hop-la, hop-sa, tu-ka, tu-de, te-re, odnek-le, još-te, nočas-ke, gdje-no, kad-li, ovamo-se, potpuno-ma, tako-ca*);
- d) jedan zatvoreni slog na kraju riječi (*sad-er, de-der, tu-dier, ono-mad, ota-len, tek-ar, amo-kar*).

Složeni oblici imaju najmanje dva različita ili reduplicirana paragoška oblika ili čine složenicu od zamjenice, priloga i imenice:

- a) paragoški oblici s različitim prošircima zatvorenoga sloga: *onda-k/onda-k-nak*;
- b) paragoški oblici s prošircima otvorenih slogova: *kako-no-ti, od-se-le*;
- c) paragoški oblici s kombinacijom zatvorenoga i otvorenoga sloga: *bar-em-ko, ovđe-kar-ce, vođe-ka-rac, ono-mad-ne, doli-ka/doli-kar, još-tel/ još-ter*;
- d) paragoški oblici s dvama jednakim onomatopejskim prošircima (*hop-sa-sa; tra-la-la*);
- e) složenice sa zamjenicama ili partikulama: *bilotko, bilokako, ma tko, ma koliko; tkogod, štogod, kolikogod, gdjegod; tajput*.

2.2. Oblici apokope i afereze

Suprotno paragogi, u jeziku se pojavljuje odbacivanje ili *apokopa* (grč. *apokopē* ‘odbijanje, odsijecanje’; Klaić 1978: 87; Muhvić-Dimanovski 2001: 191). To je postupak koji u govornom jeziku nastaje u želji za jezičnom eko-

nomijom i lakšim izgovorom. Apokopu odlikuje kraćenje riječi, ispadanje fonema i slogova, a to se može događati na početku riječi (kad se naziva *afereza*) te u sredini i na kraju riječi (*apokopa*), usp. Muhvić-Dimanovski (2001). U *Rječniku stranih riječi* Klaić apokopu definira kao “ispuštanje samoglasnika ili suglasnika na kraju riječi” (Klaić 2004: 86), prema grčkomu *apokopto* ‘odbijem’, ‘odsiječem’ (Klaić 2004).

Afereza je također grecizam (*aphairesis*) i znači ‘oduzimanje’, ‘otimanje’, što se u lingvistici označuje “ispuštanjem početnog samoglasnika ili suglasnika (*Merika* mjesto *Amerika*, *letrika* mjesto *elektrika*, *rešt* mjesto *arest*)” (Klaić 2004: 20).

Klaićevi primjeri pripadaju dijalektu, a u govoru se može svaki dan čuti pokoja afereza koja može proizvesti i nedoumicu u značenju, npr. u reklamama *kupka za (...)*puštanje označuje zapravo *kupku za opuštanje*. *Puštanje* i *opuštanje* dvije su riječi različita značenja, ali kontekst omogućuje njihovo ispravno razumijevanje. Vidimo da se radi o fonetskim promjenama oblika leksema. Samo u jednom danu slušanja hrvatske televizije (Dnevnik te InMagazin Nove TV) ispisala sam sljedeće lekseme s aferezom u tekstu: *Evo, (A)nita (j)e s nama; pozdrav od cijele (e)kipe; osobe vezane za područje (I)talije; u svjetlu (o)drživosti; bo(j)ati se; /.../ daleko od članova (o)bitelji*. U sredini riječi može se izostaviti cijeli slog: *kuhanje (je) in* (u zagradama su izostavljeni fonemi ili slogovi).

2.2.1. Apokopa u primjerima hrvatskoga govornoga jezika

Apokopa ima više mogućnosti pojavljivanja u riječima:

- 1) izostavljanje glasova u finalnoj poziciji (postpoziciji) u riječi: *niš(t)* (ništa), *kak* (kako), *tak* (tako);
- 2) izbacivanje vokala u predzadnjem slogu riječi: *kol'ko* (koliko), *tol'ko*, (toliko), *čet'ri* (četiri) (pritom može doći i do odgovarajućega jednačenja suglasnika: *kásti* (kazati), *ješčni* (jezični));
- 3) izbacivanje dijela ili čitava sloga: *oš-neš* (hoćeš-nećeš); *hote* (hodite), *homo*, (*hajmo* (hodimo, hajdemo);
- 4) odbacivanje nutarnjega suglasnika i završnoga dijela krajnjega sloga: *četres* (četrdeset);
- 5) izbacivanje suglasnika zbog lakšega izgovora: *čoeck* (čovjek), *zaaća* (zadaća), *gleatelj* (gledatelj), *moa*, *tvoa* (moja, tvoja), *svaako* (svakako), *neako* (nekako), *drai* (dragi).

Uslijed izbacivanja suglasnika dolazi do zijeva, a izgovorom dvaju samoglasnika zaredom ne prekida se promjena pozicije jezika i govornih organa

pa se izgovor čini lakšim. Isti se postupak događa i u poljskom jeziku (*trzea* pa čak i *trza* umjesto *trzeba*).

2.2.2. Afereza u primjerima hrvatskoga govornoga jezika

Afereza je oblik izostavljanja početnoga dijela riječi. Ona se može pojaviti u razgovornom jeziku, u dijalektima te u stranim riječima koje izgovaraju neuke osobe.

1. Najčešće je izostavljanje prvoga samoglasnika: *Amerika* > *Merika*;
2. Stvaranje zijeva između dviju riječi zbog izostavljanja suglasnika na početku druge riječi: *Anita (j)e s nama*;
3. Izostavljanje prvoga samoglasnika u drugoj riječi, tako da druga riječ počinje suglasnikom, čime se izbjegava ponavljanje jednakoga samoglasnika: *od cijele (e)kipe*;
4. Izostavljanje prvoga samoglasnika druge riječi, pritom se uklanja zijev dvaju različitih samoglasnika: *područje (I)talije*; *u svjetlu (o)drživosti*;

Vidimo da se aferezom s jedne strane nastoji izbjeći zijev u dvama jednakim samoglasnicima ili u dvama različitim samoglasnicima između dviju riječi, tj. između kraja jedne i početka druge riječi. Događa se u slivenom izgovoru riječi u diskurzu, što dovodi do slabijega razumijevanja pa se ne preporučuje u kazališnom govoru, a nije poželjna ni kod spikera na radiju i televiziji.

3. ZAKLJUČAK

Kao što vidimo, metaplazma s paragomom i apokopom u hrvatskom je jeziku vrlo bogata i još uvijek živa u govoru, visokom stilu, dječjem jeziku i usmenoj narodnoj književnosti, svakodnevnom razgovoru. Iz analize oblika metaplazmi vidljivo je da su to poglavito fonetske i fonološke pojave koje se danas mogu proučavati u okviru pragmatike jer je njezin predmet razgovorni jezik. Analiza dječjega jezika pokazala je važnost metaplazmi, uglavnom paragoge u igri, gdje nisu važna značenja riječi, nego njihov zvuk, rima, ritam te imitiranje zvuka stranih nerazumljivih riječi.

Funkcije i uzroci analiziranih hrvatskih metaplazmi jesu sljedeći:

1) U prošlosti se paragoga javlja *među aristokracijom* koja produžuje veznike u hrvatskome jeziku (npr. *ili-ti, jer-bo, nego-li, ako-prem, što-no*), a to odgovara želji za kićenjem govora, što se smatralo ljepotom u izražavanju i *visokim stilom*.

2) U dijalektima je možda narod imao istu želju za obogaćivanjem kratkih riječi duljim oblicima, što su također smatrali višim stilom. No mnogi su

padežni oblici s nutarnjom paragogom mogli značiti *nepoznavanje standardnoga jezika* (usp. u padežima zamjenica: *ti-zi-je-h* umjesto *tih*).

3) Fonološki uzroci paragoge mogu se opravdati zbog dodavanja finalnoga paragoškog suglasnika koji sprječava pojavu zijeva kad bi riječ završavala samoglasnikom, a druga njime počinjala. Isto tako postoje samoglasnički paragoški proširci koji su dobri kada druga riječ počinje suglasnikom.

4) Paragoški proširci redoviti su u dječjem jeziku (npr. *tako-c*, *opa-ca*, *hop-la*, *hop-sa-sa*) gdje imaju funkciju osjećaja produžetka trajanje radnje i njezina ponavljanja.

5) Dječje *brojilice* također možemo ubrojiti u paragoške oblike jer djeca onomatopejski nabrajaju rimovane oblike koji nisu poznati u dotičnom jeziku, npr. hrv. *en-ten-tini*, *sava-raka-tini*, *sava-raka-tika-taka*, *bija-baja-buf*; polj. *ene-due-rike-fake*, *torbe-borbe-ósme-smake*, *eus-deus-kosmateus* i *morele - baks* (usp. Pisarkowa 1975; Kekez i Pandžić 1996).

6) U književnosti se paragoga primjenjuje radi poštivanja metričkoga obrasca i eufonijskoga usklađivanja stila (Bagić 2012: 234).

7) Paragoga i apokopa mogu se javiti u složenicama i frazemima u razgovornom jeziku i hrvatskim dijalektima.

8) Sinonimni deminutivni sufixi mogu imati paragoška obilježja jer imaju isto značenje, a različite hipokoristične ili pejorativne oblike koji se dodaju korijenu kao glavnom značenjskom dijelu riječi.

9) Suprotno paragogi, apokopa može uzrokovati zijev radi lakše prilagodbe govornih organa (npr. izbjegava se suglasnik između dva samoglasnika: *trea* umjesto *treba*).

10) Metaplazme su pojave u razgovornom jeziku i dijalektima hrvatskoga jezika, gdje imaju ekspresivno značenje, a često se rabe automatski, radi lakšega izgovora i prilagodbe govornih organa.

Analizirane metaplazme imaju pozitivna i negativna svojstva.

Pozitivna su obilježja hipokorističnost (u sinonimnim sufixima imena), jezična ekonomija (kraćenje zbog lakšega i bržega izgovora), naglašavanje ekspresivnosti, emotivnosti i vrijednosti u riječi, složenicama, frazemima i diskurzu te arhaična uporaba u visokom stilu (književnost, pjesništvo, obilježja epoha).

Negativno je obilježje metaplazmi nerazumljivost zbog brzoga i slivenoga izgovora dviju riječi (kraja jedne i početka druge). Posebno proučavanje može ukazati na promjene (metaplazme) u stranim riječima koje su nerazumljive nekim osobama pa ih iskrivljuju i pokušavaju im dati oblike koji ih podsjećaju na riječi domaćega jezika (usp. *Merika*, *letrika*). Zbog snižavanja

stila metaplazme se koriste u komedijama gdje se govornika izvrgava ruglu jer rabi iskrivljene strane riječi ili u književnom jeziku, kada rabi dijalektizme i nepravilne gramatičke oblike.

Metaplazme se događaju u svim jezicima. Važno je pokazati njihove oblike u slavenskim jezicima, čime bi se mogle vidjeti sličnosti i razlike u načinu izvođenja metaplazmi.

LITERATURA

- Bagić, Krešimir. 2012. *Rječnik stilskih figura*. Zagreb: Školska knjiga.
- Cieślowski, Jerzy. 1985. *Wielka zabawa*. Warszawa: Ossolineum.
- Jagić, Vatroslav. 1861. Pabirci po cvieću našega narodnog pjesništva. *Vijenac* 421, 22. travnja 2010.
- Kekez, Josip; Pandžić, Vlado. 1996. *Hrvatske usmene pjesme i brojilice*. Zagreb: Alfa.
- Klaić, Bratoljub. 1978. *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Klaić, Bratoljub. 2004. *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Kovačević, Ana. 2008. Uzvici u hrvatskoglagoljskim tekstovima. *Slovo* 58, 87–135.
- László, Búlsú. 1980. *Neobjavljeno predavanje na Zagrebačkom lingvističkom krugu*. Zagreb.
- Maczyński, Maciej. 1982. Derywacja czasowników ekspresywnych i onomatopiecznych. *Zarys problematyki. Język Polski* 4–5, 255–259.
- Menac-Mihalić, Mira. 2005. *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj: s rječnikom frazema i značenjskim kazalom s popisom sinonimnih frazema*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Školska knjiga.
- Muhvić-Dimanovski, Vesna. 2001. Apokopa i afereza u funkciji jezične ekonomije. *Suvremena lingvistika* 1–2, 191–202.
- Pintarić, Neda. 2002. *Pragmemi u komunikaciji*. Zagreb: FF press.
- Pintarić, Neda. 2010. *Kontrastivno rječotvorje: imenička tvorba u tablicama*. Zagreb – Szczecin: Filozofski fakultet – Volumina.pl.
- Pintarić, Neda. 2012. Komunikacijski prilozi i priložni odnosi u hrvatskom i poljskom jeziku. <http://www.suedslavistik-online.de/03/pintaric.pdf> (pristup 20. studenoga 2019.).
- Pisarkowa, Krystyna. 1975. *Wyliczanki polskie*. Kraków: Ossolineum.
- Simeon, Rikard. 1969. *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*. Zagreb: Matica hrvatska.

- Sorbet, Piotr. 2015. Próba klasyfikacji zmian paragogenicznych w językach romańskich. *Acta Universitatis Lodziensis* 4, 1–23.
- Tošović, Branko. 1990. Metaplazme u jeziku. *Prizma* 1, 29–38.
- Tošović, Branko. 1991a. Metaplazme u slovenskim jezicima. *Slavist* 2, 45–54.
- Tošović 1991b = Тошович, Бранко. 1991b. Русские и сербохорватские глагольные метаплазмы. *Slavica Tartuensia* 3, 12–19.
- Zwolski, Henryk. 1975. *Piszemy po polsku*. Kraków: Ossolineum.

The forms of metaplasmas: paragoge and apocope in Croatian spoken language and dialects

This paper analyzes the forms and function of metaplasmas (paragogaes, apochopes and aphereses) in Croatian spoken language and dialects. Metaplasmas bring positive and negative characteristics in phonetics, phonology, wordforming, pragmatics, dialectology and literature.